

Mgr. Jana Veselá. *El elemento español se y sus valores.*

(Oponentský posudek habilitační práce)

Publikovaná habilitační práce Mgr. Jany Veselé, Ph. D. se zabývá problematikou, která byla už v minulosti zpracována mnoha autory zemí španělského jazyka, nicméně žádná z těchto prací není tak podrobná jako předložená monografie. Nakonec se však ukazuje, že i tato podrobnost má svá omezení, pokud spočívá jen ve výčtech členů tříd vymezených podle kritérií školsky výrazových.

Autorka vychází z interpretací reprezentativních autorů gramatik a jiných publikací, kteří se zabývají touto – podle mého názoru – pseudokategorií, tj. jazykovou kategorií jen zdánlivou, navozenou jednotou homonymní výrazové složky.

Ve stručné první kapitole uvádí autorka základní pojmy související s tímto klitickým výrazovým exponentem a jeho významy a syntaktickými funkcemi. Nadějným se zdá být mezi jiným to, že si všímá i mediální diateze, již se v poslední době věnuje hodně pozornosti jak ve strukturně funkční, tak v generativní interpretaci španělštiny (str. 80, 91).

Obsáhlá je druhá kapitola, v níž autorka konfrontuje názory autorů reprezentativních publikací k tématu, zejména gramatik a syntaktických příruček. Vědecky pojatou *Gramática descriptiva de la lengua española, I-III* však už do přehledu nezařadila, třebaže na ni na jednom místě odkazuje. Charakteristiky jsou výstižné, ale vesměs odrážejí poněkud školskou snahu vyložit exponent *se* jako jednu polyfunkční kategorii s případným rozlišením pronominálního a nepronominálního použití. Práce tak metodologicky zůstala na úrovni konstatování školské normativní mluvnice usilující o co nejpodrobnější výčet členů tříd, jejichž klasifikační kritéria nejsou lingvisticky dosti relevantní. Nevyužito zůstalo kritérium reflexivnosti (zahrnující i recipocitu) oproti různým typům pseudore-

flexivnosti (modifikované, diatetické a formalizované), v autorčině terminologii slovesa reflexivní/reciproční :: slovesa pronominální, příp. výhradně pronominální, v rozboru jazykového materiálu se nepřihlíží ke kategorii diateze (pasivní a mediální) ani ke kategorii neosobnosti, s nimiž souvisejí specifické konstrukce věty. Autorka se o nich sice zmiňuje, ale spíše okrajově, jako o možných kontextových významech daných sloves. Rozbor materiálu však orientuje jen na pronominální slovesa. Autorkou deklarovaná metoda charakterizující element *se* z hlediska slovnědruhové kategorie, syntaktické funkce a různých významových hodnot by byla účinná, kdyby byla uplatňována důsledněji i na interpretaci jazykového materiálu.

Interpretace jazykového materiálu začíná od třetí kapitoly (76 n.), v jejíchž úvodních odstavcích se rýsuje určitý lingvistický záběr, i když každá charakteristika je opřena o názor některého ze španělských lingvistů, takže jde o počín spíše kompilační. Jednotlivé případy jsou doloženy příklady ze španělsky psané beletrie. Konfrontace názorů na dativ etický by mohla vyústit v pojem *pragmému*, protože všechny definice nějakým způsobem operují expresivností nebo citovostí, příp. zájmovostí, tedy postoj účastníků komunikační situace. Nejasná zde zůstává i syntaktická funkce nepřímého předmětu.

Klasifikaci sloves na tranzitivní a intranzitivní vidí autorka v celé její složitosti a mimoděk upozorňuje na meritorní otázku, zda tu jde o dva paradigmatické typy sloves, nebo jen o dvojí jejich použití, případně zda nemáme co činit se dvěma typy predikátů. Tyto názory však předkládá, aniž k nim zaujímá jasné stanovisko. Následuje charakteristika výrazových i významových rozdílů mezi konstrukcí reflexivně pasivní a konstrukcí neosobní. Čtvrtá kapitola je zaměřena na pronominální slovesa v intranzitivním použití bez nepronominálního korelátu. Obsáhlý seznam sloves vyexcerpovaný ze slovníku *Clave* (250 hesel) s uvedením jejich významu v podstatě nepřináší žádnou novou informaci, než jakou lze získat použitím daného slovníku. Výčtové povahy jsou i další kapitoly. Pátá kapitola zahrnuje srovnání výhradně pronominálních intranzitivních sloves

(verbos exclusivamente pronominales) ve slovníku *Clave* a v akademickém *Diccionario del español actual, I-II*. Na vzorku příkladů zahrnutých v obou slovnících pod počátečním písmenem A, se ilustrují rozdíly v pojetí obou slovníků, ale ani zde nedošlo na lingvisticky významné závěry. Šestá kapitola podává seznam tranzitiv, jimž odpovídají slovesa pronominální intransitivní (409 hesel), sedmá kapitola obsahuje výčet intransitiv, jimž odpovídají slovesa pronominální intransitivní s odlišným významem (jen 24 hesla). Osmá kapitola vypočítává tranzitiva a intransitiva, jimž odpovídají tatáž slovesa pronominální s odlišným významem (některá s rozvinutou vnitřní polysémií). V deváté kapitole je výčet frazémů s pronominálními slovesy.

V příloze jsou připojeny seznamy výhradně pronominálních sloves podle slovníku *Clave* a pronominálních sloves, jimž odpovídají slovesa nepronominální s posunutým významem (opět podle *Clave*).

Uvedené výčty sloves nazíraných jen z hlediska pronominální :: nepronominální povahy jsou podstatou materiálové části práce a nepochybně umožňují čtenáři, aby si vytvořil určitý obraz o struktuře této části španělské slovní zásoby. Každé heslo je doprovázeno výkladem významu a zkratkami udávajícími jeho zařazení z hlediska tranzitivnosti a upozorňujícími na jeho pronominální povahu, nicméně je to jen výsledek svědomité kompilační práce.

Pracně sestavené výčty pronominálních sloves nakonec nepřihlízejí ani k sémantickým rozdílům konstatovaným v úvodních kapitolách, takže závěrem celé práce je jen povšechné konstatování, že jde o kategorii multifunkční. Zajímavější je zjištění, že *se* je homofonní prostředek, v němž se projevuje synkretismus vlastní jazykovému systému. V obecné rovině autorka rozlišuje jeho funkci pronominální, reflexivní a reciproční, jež jsou vázány na syntaktickou funkci přímého/nepřímého předmětu, dále funkci kongruenčního dativu a sympatetického dativu (signalizujícího posesivnost), jehož syntaktická funkce už není specifikována, a konečně funkci lexikální (u pronominálních sloves), funkci reflexivně pasivní a funkci impersonální, stojící mimo větněčlenské vztahy,

ale související se specifickou konstrukcí věty. Tato rozlišení však nejsou aplikována na předložený jazykový materiál. Také otázka mediální diateze zůstala v interpretaci lexikálního materiálu stranou autorčiny pozornosti.

A tak se tato obsáhlá monografie nakonec jeví jako práce víceméně kompilační povahy, metodologicky dosti tradiční, lingvisticky málo objevná a inspirovaná spíše zřetelem prakticky didaktickým než vědecky teoretickým. Nicméně práce podává plastický obraz pronominálních sloves a svědčí o autorčině zvládnutí dané problematiky. Avizovanému čtenáři může mimo jiné přinést obohacující znalosti slovní zásoby moderní španělštiny a vypěstovat v něm cit pro zkratkami podané informace o gramatické operabilnosti a kontextové kolokabilitě jednotlivých slovníkových hesel, případně ho i inspirovat k pokusu o jejich vlastní gramatické tagování.

S přihlédnutím k těmto okolnostem lze konstatovat, že předložená habilitační práce splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací, a jako takovou ji doporučuji jako podklad k habilitačnímu řízení.

V Praze dne 1. září 2011

Prof. PhDr. Bohumil Zavadil, CSc.

